

УДК 94(477)+929

Каспрук Віталій Володимирович
магістр історії,
директор,
Заліщицький районний
краєзнавчий музей
(Заліщики, Україна)
Kv8516@i.ua

Kaspruk Vitaliy
Master of History,
Head of Zalischyky Regional Museum
of Local Lore
(Zalischyky, Ukraine)

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ТА НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ВАСИЛЯ ОЛІЙНИКА, КРАЄЗНАВЦЯ, МУЗЕЄЗНАВЦЯ, АРХЕОЛОГА

VASYL OLIINYK'S LIFE AND WORK AS AN ETHNOGRAPHER, MUSEOLOGIST, ARCHAEOLOGIST

Анотація

У дослідженні розглядається життєвий шлях та наукові здобутки археолога, краєзнавця, музеєзнавця Василя Олійника. Здійснена одна з перших спроб систематизувати та підсумувати творчий доробок нашого землянина, адже це чимало книг та статей на краєзнавчу тематику. Василь Олійник – одна із найповажніших постатей у царині вивчення історії Заліщицького краю, що розташований на півдні Тернопільщини. Дана розвідка – своєрідна данина пам'яті та вияв поваги від теперішнього очільника музейної справи в Заліщиках.

Ключові слова: Василь Олійник, археологія, краєзнавство, музей.

Summary

The study reviews Vasyl Oliinyk's life and scientific achievements as an archaeologist, ethnographer, museologist. It is one the first to make an attempt and arrange and summarize the writings of our compatriot, as it comprises a lot of books and articles on local lore. Vasyl Oliinyk is one of the most respectful figures in the field of historical studies of the Zalischyky district, which is situated in the south of the Ternopil region. This research is an original contribution to the memory and respect from the present head of the museum studies in Zalischyky.

Key words: Vasyl Oliinyk, archaeology, local lore, museum.

Василь Іванович Олійник – відомий краєзнавець, археолог, музеєзнавець у Заліщицькому р-ні (південь Тернопільщини). Науковий спадок дослідника рідного краю є доволі вагомим. Це – десятки статей у наукових збірниках та сотні статей у періодичній пресі.

Народився В. І. Олійник 27 вересня 1948 р. в м. Заліщики. Закінчивши початкову школу в с. Лисичники, продовжив навчання в с. Касперівці. За його ж спогадами, захопився краєзнавством у 1963 р. Та і як можна було не загорітися історією рідного краю, коли поряд були такі люди, як Л. Й. Скибіцький – краєзнавець із с. Лисичники, О. С. Тур – засновник районного краєзнавчого музею в Заліщиках та І. К. Свешніков – археолог, дослідник битви під Берестечком? Саме під їхнім керівництвом Василь Іванович Олійник у 1967 р. пише своє перше дослідження "Археологічні пам'ятки Лисичників"¹

У 1970–1976 рр. майбутній краєзнавець навчався на заочному відділенні історичного факультету Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка. Будучи студентом, він з 1972 р. брав активну участь у Дністровській археологічній експедиції під керівництвом Ю. М. Малєєва. Навчаючись в університеті, В. Олійник блискуче захистив курсову роботу "Археологічні пам'ятки Лисичників", рецензію на яку написав доктор історичних наук, згодом академік Краківської академії наук І. К. Свешніков. Захоплення історією та археологією визначило подальшу долю талановитого студента.

Після служби в армії В. І. Олійник працював учителем історії та суспільствознавства у таких селах Заліщицького р-ну: Слобідка, Ворвулинці, Лисичники, Касперівці.

В 1981 р. за внутрішнім покликом розпочав роботу на краєзнавчій ниві як старший науковий співробітник Заліщицького відділу Тернопільського обласного краєзнавчого музею. Саме тут він розкрився як історик, краєзнавець та археолог. В. І. Олійник постійно співпрацював з археологічними експедиціями, які очолювали

1 З любов'ю до краю. Бібліографічний посібник. – Заліщики, 1998. – С. 25.

В. М. Конопля та Ю. М. Малєєв. Завдяки В. І. Олійнику краєзнавчий музей поповнювався матеріалами археологічних розвідок із території Заліщанщини. Працюючи у складі різних археологічних експедицій, він отримав безцінний досвід, який згодом допоміг дослідникові очолити власну Південно-Тернопільську археологічну експедицію, створену 12 червня 1990 р. згідно з наказом № 26 по Тернопільському обласному краєзнавчому музеї².

Слід зазначити, що позитивно вирішити питання про утворення даної експедиції вдалося завдяки рекомендаціям Ю. М. Малєєва з Києва та В. М. Коноплі зі Львова.

Того ж року В. І. Олійнику був виданий "Відкритий лист" (форма 2) № 12/125. Перші дослідження на чолі власної експедиції він здійснив в ур. Городище с. Лисичники (Тернопільщина). Тут розкопки проводилися з перервами протягом 11 років, загалом було обстежено 564 м² стародавнього багат шарового поселення. Під час археологічних робіт у 1991 р. виявлено поховання дитини Комарівської археологічної культури (XVI–XV ст. до н. е.), в 1992 р. – житло культури Ноуа. Загалом за 11 сезонів на багат шаровому поселенні Городище с. Лисичники було виявлено артефакти трипільської, комарівської, Ноуа, гава-голіградської, черняхівської культур та пізньосередньовічного часу, про що свідчать експонати Заліщицького краєзнавчого музею³.

Також 1992 р. в музей "Стрілецької слави" був реорганізований музей "Дванадцятка", створений В. І. Олійником ще в 1987 р. при Будинку піонерів (нині Заліщицький районний будинок дитячої та юнацької творчості), який зараз має звання "народний" та "зразковий".

Того ж 1992 р. В. І. Олійник став ініціатором відзначення на Заліщанщині 100-річчя з дня народження композитора та диригента М. Гайворонського та встановлення йому пам'ятника перед музичною школою. До цієї дати В. І. Олійником був виданий буклет "Михайло Гайворонський – сурмач Війська Січового"⁴.

Ще саме у 1992 р. за значні здобутки у вивченні Заліщанщини Василя Івановича приймають до Всеукраїнської Співки краєзнавців⁵. Крім постаті М. Гайворонського, В. І. Олійник дослідив життєвий та творчий шлях композитора та диригента хору "Чайка" С. Кореня, з доповіддю про якого в 1995 р. виступив на краєзнавчій конференції в м. Кам'янець-Подільський⁶.

У цей час В. І. Олійник вже був відомою постаттю у вивченні історії рідного Наддністрянського краю. Свідченням його вагомому внеску в дослідження історії та археології Заліщанщини стало занесення автором праці "Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX–XX ст." (1993) Л. Баженовим прізвища В. І. Олійника до переліку дослідників та краєзнавців Поділля⁷.

Працюючи в музейній сфері з 1981 р. на посаді старшого наукового працівника, В. І. Олійник 30 квітня 1997 р. став завідувачем Заліщицького відділу Тернопільського обласного краєзнавчого музею. На цій посаді Василь Іванович перебував до 2002 р., після чого до 2014 р. працював директором Заліщицького районного комунального краєзнавчого музею⁸.

У 1998 р. під час розвідки поблизу с. Кошилівці в ур. Обоз Південно-Тернопільська археологічна експедиція виявила артефакти гава-голіградської та давньоруської культур, а також предмети, що належать до XVII–XVIII ст.⁹. У 1998 р. В. І. Олійник організував на базі Заліщицького районного краєзнавчого музею Міжнародну археологічну конференцію "Трипільське поселення Кошилівці-Обоз" до 120-річчя відкриття поселення, яка збрала науковців із України, РФ та Польщі¹⁰. У своєму виступі на цьому заході Василь Іванович проаналізував трипільську антропоморфну та зооморфну пластику з колекції Заліщицького районного краєзнавчого музею, до якої увійшли археологічні знахідки із сіл Блищанка (ур. Горби), Лисичники (ур. Замчище), Ворвулинці (ур. Жерманівка), Кошилівці (ур. Обоз), Зелений Гай (ур. Соколів)¹¹.

2 Олійник В. І. Звіт про роботу Південно-Тернопільської археологічної експедиції Заліщицького відділу Тернопільського краєзнавчого музею у 1990 році. – Заліщани, 1991. – С. 1.

3 Олійник В., Ротар О. Поселення черняхівської культури біля с. Лисичники // Старожитності Верхнього Придністров'я. – К., 2008. – С. 134.

4 Олійник В. Михайло Гайворонський – композитор, диригент і поет // Наукові записки. – Тернопіль, 1993. – С. 103.

5 Мельничук Б. Олійник Василь Іванович // Тернопільський енциклопедичний словник. – Тернопіль, 2005. – Т. 2. К-О. – С. 668.

6 Олійник В. І., Олійник Г. І. Диригент Степан Корінь // Мат-ли ІХ-ої Подільської історико-краєзнавч. конф. – Кам'янець-Подільський, 1995. – С. 399.

7 Баженов Л. В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX–XX ст. – Кам'янець-Подільський, 1993. – С. 299.

8 Каспрук В. На скрижалях історії. – Заліщани, 2014. – С. 5.

9 Олійник В. Дослідження Південно-Тернопільської археологічної експедиції // Гомін віків. Вип. 1. – Заліщани, 2010. – С. 11.

10 Міжнародна археологічна конференція "Трипільське поселення Кошилівці-Обоз" (до 120-річчя відкриття). Наукові матеріали (25–27 вересня 1998 року). – Заліщани, 1998. – 67 с.

11 Олійник В. Трипільська антропоморфна і зооморфна пластика Заліщанщини // Трипільське поселення Кошилівці-Обоз. – Заліщани, 1998. – С. 54.

Працюючи під керівництвом досвідчених археологів, а згодом на чолі власної експедиції, В. І. Олійник обстежив у Заліщицькому р-ні низку печер: Кошова та Лиличка в с. Лисичники, Дятел у с. Голігради, Кирнички у в. Городок, Татарка в с. Зелений Гай. Матеріали археологічних розкопок свідчать про те, що ці природні пам'ятки заселяли люди, інколи навіть переховувалися в них від ворогів. Знахідки – артефакти, людські рештки, кістки тварин – розкривають невідомі раніше сторінки з історії краю¹².

Багатим на знахідки був 2000 р., коли Південно-Тернопільська археологічна експедиція досліджувала пшеворське поховання поблизу с. Шипівці. Тут, в ур. Глинка, у похованні був виявлений перепалений залізний меч I ст., п'ять разів зігнутий і тричі переламаний. Довжина меча становила 101,4 см, ширина клинка 3,4 см¹³.

Під час експедиції було відкрито 105 стародавніх поселень у Заліщицькому, Борщівському, Чортківському та Тербовлянському р-х на Тернопільщині.

У 2004 р. краєзнавчому музею в Заліщиках виповнилося 30 років з часу його заснування. До закладу приїхало багато гостей, щоб привітати колектив із ювілеєм. До цієї дати вийшов друком буклет "Скарбниця пам'яті", автором якої був В. І. Олійник і в якому міститься інформація про розвиток музейної справи на Заліщанщині з часів Австро-Угорщини і до поч. XXI ст.¹⁴. Наукові інтереси В. І. Олійника доволі різноманітні. Крім археології, він цікавився знаними постатями краю, багато часу приділяв вивченню маловідомих фактів нашого минулого. Одним із об'єктів таких досліджень став монетний скарб (бл. тисячі монет), знайдений у с. Касперівці Заліщицького р-ну¹⁵, а також амфора III–IV ст., виявлена в с. Іване-Золоте¹⁶.

У 2009 р. опубліковано дослідження В. І. Олійника "Святиня над Дністром", присвячене церкві св. Архистратига Михаїла в с. Печорна, що відзначила 100-річчя свого існування¹⁷.

У 2010–2012 рр. В. І. Олійник був редактором 3 випусків науково-краєзнавчого літопису Заліщанщини "Гомін віків", до якого увійшли матеріали, присвячені історії, етнографії, відомим постатям краю над Дністром.

Саме В. І. Олійник був ініціатором встановлення пам'ятних дошок оперному співаку М. Голинському – в Заліщиках та в с. Вербівці Городенківського р-ну, що на Івано-Франківщині; археологу О. Ольжичу, патріарху Мстиславу, історика В. Веризі в с. Заліщики, письменнику Д. Чайковському, єпископу С. Дмитерку в с. Мишків. Також у місцевій школі відкрився меморіальний музей Д. Чайковського за активної участі людини, якій присвячено цю статтю. У 2011 р. В. Олійник долучився до відкриття пам'ятника жертвам Голокосту в Заліщиках¹⁸ та меморіальної дошки археологу Ю. Малєєву на будинку Заліщицького районного будинку дитячої та юнацької творчості, де він колись був старостою археологічного гуртка.

У 2013 р. вийшла друком остання праця краєзнавця "Костел святого Станіслава в Заліщиках"¹⁹, присвячена історії найдавнішої святині міста та 250-річчю з часу заснування храму. 20 вересня 2017 р. на 69 році життя його не стало.

Постать Василя Івановича Олійника є особливою для дослідників Заліщицького краю. Його здобутками в археології, історії, краєзнавстві та музеєзнавстві як багатим джерелом ресурсів ще довго послуговуватимуться молоді пошуковці та дослідники мальовничого краю на берегах Дністра.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. *Баженов Л. В.* Поділля в працях дослідників і краєзнавців XIX–XX ст. Історіографія. Біобібліографія. Матеріали. – Кам'янець-Подільський [б. в.], 1993. – 480 с.
2. *З любов'ю до краю.* Бібліографічний посібник. – Заліщики, 1998. – 112 с.
3. *Каспрук В.* На скрижалях історії. – Заліщики [б. в.], 2014. – 8 с.
4. *Мельничук Б.* Олійник Василь Іванович // Тернопільський енциклопедичний словник: у 4 т. Т. 2. К–О / редкол.: Г. Яворський та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний комбінат "Збруч", 2005. – 706 с.
5. Міжнародна археологічна конференція "Трипільське поселення Кошилівці-Обоз" (до 120-річчя відкриття). Наукові матеріали (25–27 вересня 1998 року). – Заліщики, 1998. – 67 с.
6. *Олійник В. І.* Звіт про роботу Південно-Тернопільської археологічної експедиції Заліщицького відділу Тернопільського краєзнавчого музею у 1990 році. – Заліщики, 1991. – 63 с.

12 *Олійник В.* Дослідження печер на Заліщанщині // Археологія Тернопільщини. – Тернопіль, 2003. – С. 81.

13 *Олійник В., Михайловський Я.* Пшеворське поховання поблизу с. Шипівці на Тернопільщині // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Вип. 10. – Львів, 2006. – С. 122.

14 *Олійник В.* Скарбниця пам'яті. – Заліщики, 2004. – С. 11.

15 *Олійник В. І.* Дослідження монетного скарбу в с. Касперівці на Тернопільщині // V міжнарод. археологіч. конф. студентів та молодих вчених. – К., 1997. – С. 176.

16 *Олійник В. І., Ротар О. В.* Амфора III–IV ст. з с. Іване-Золоте на Тернопільщині // V міжнарод. археологіч. конф. студентів та молодих вчених. – К., 1997. – С. 177.

17 *Олійник В.* Святиня над Дністром. – Чернівці-Печорна, 2009. – С. 1.

18 *Сандберг-Меснер М.* Шляхами моєї молодості. – Чернівці, 2012. – С. 3.

19 *Олійник В.* Костел святого Станіслава в Заліщиках. – Чернівці, 2013. – С. 3.

7. *Олійник В.* Михайло Гайворонський – композитор, диригент і поет // Наукові записки / Тернопільський краєзнавчий музей. – Тернопіль [б. в.], 1993. – С. 100–108.

8. *Олійник В. І., Олійник Г. І.* Диригент Степан Корінь // Матеріали ІХ-ої Подільської історико-краєзнавчої конференції [редкол.: І. С. Винокур (голова), М. М. Дарманський (заст. голови), О. М. Завальнюк, Л. В. Баженов, А. О. Копилов та ін.]. – Кам'янець-Подільський: [Кам'янець-Поділ. друк.], 1995. – С. 399–400.

9. *Олійник В. І.* Дослідження монетного скарбу в с. Касперівці на Тернопільщині // V міжнародна археологічна конференція студентів та молодих вчених (Київ, 22–24 квітня 1997 р.). Наукові матеріали. – Київ: КДУ, 1997. – С. 315.

10. *Олійник В. І., Ротар О. В.* Амфора III–IV ст. з с. Іване-Золоте на Тернопільщині // V міжнародна археологічна конференція студентів та молодих вчених (Київ, 22–24 квітня 1997 р.). Наукові матеріали. – Київ: КДУ, 1997. – С. 315.

11. *Олійник В.* Трипільська антропоморфна і зооморфна пластика Заліщанщини // Міжнародна археологічна конференція “Трипільське поселення Кошилівці-Обоз” (до 120-річчя відкриття). Наукові матеріали (25–27 вересня 1998 р.). – Заліщики [б. в.], 1998. – С. 54–60.

12. *Олійник В.* Дослідження печер на Заліщанщині // Археологія Тернопільщини. – Тернопіль: Джура, 2003. – С. 81–87.

13. *Олійник В.* Скарбниця пам'яті (Заліщицькому районному комунальному краєзнавчому музею – 30). – Чортків, 2004. – 11 с.

14. *Олійник В., Михайловський Я.* Пшеворське поховання поблизу с. Шипівці на Тернопільщині // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. Вип. 10. – Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2006. – С. 122–123.

15. *Олійник В., Ротар О.* Поселення черняхівської культури біля с. Лисичники // Старожитності Верхнього Придністров'я. Ювілейний збірник на честь 60-річчя Юрія Миколайовича Малєєва (1941–2006) / Упоряд., передмова С. І. Климовський; Вступ. слово В. А. Лавренюк. – Київ: Стило, 2008. – 203 с.

16. *Олійник В.* Святиня над Дністром (до 100-річчя церкви Архангела Михаїла в Печорні). – Чернівці-Печорна, 2009. – 31 с.

17. *Олійник В.* Дослідження Південно-Тернопільської археологічної експедиції // Гомін віків. Науково-краєзнавчий літописний збірник Заліщанщини. Вип. 1. – Заліщики, 2010. – С. 15.

18. *Олійник В.* Костел святого Станіслава в Заліщиках (до 250-річчя побудови храму). – Чернівці: Місто, 2013. – 80 с.

19. *Сандберг-Меснер М.* Шляхами моєї молодості. – Чернівці: Місто, 2012. – 62 с.

REFERENCES

1. *Bazhenov L. V.* Podillia v praciakh doslidnykiv i kraeznavciv 19–20 st. – Kamianec-Podil's'kii, 1993. – 480 p.
2. *Z liubovyu do kraiu.* Bibliografichnyi posibnyk. – Zalishchyky, 1998. – 112 p.
3. *Kaspruk V.* Na skryzhaliakh istorii. – Zalishchyky, 2014. – 8 p.
4. *Melnychuk B.* Oliinyk Vasyl Ivanovych // Ternopil's'kyi encyklopedychnyi slovnyk. – Ternopil, 2005. – Т. 2. К-О. – 706 p.
5. *Oliinyk V. I.* Zvit pro robotu Pivdenno-Ternopil's'koi arheologichnoi ekspedicii Zalishchys'kogo viddilu Ternopil's'kogo kraeznavchogo muzeiu y 1990 roci. – Zalishchyky, 1991. – 63 p.
6. *Oliinyk V.* Mykhailo Haivorons'kii – kompozytor, dyrygent i poet // Naukovi zapysky. – Ternopil', 1993. – 274 p.
7. *Oliinyk V. I., Oliinyk G. I., Dyrygent Stepan Korin* // Materialy 9-oi Podil's'koi istoriko-kraeznavchoi konferencii. – Kamianec-Podil's'kii, 1995. – 487 p.
8. *Oliinyk V. I., Doslidzhennia monetnogo skarbu v s. Kasperivci na Ternopil'shchyni* // V mizhnarodna arkheologichna konferenciiia studentiv ta molodykh vchenykh. – K., 1997. – 315 p.
9. *Oliinyk V. I., Rotar O. V.* Amfora III–IV st. z s. Ivane-Zolote na Ternopil'shchyni // 5 mizhnarodna arkheologichna konferenciiia studentiv ta molodykh vchenykh. – K., 1997. – 315 p.
10. *Oliinyk V. I., Sokhachyi M. P., Mel'nyk P. M.* “Trypil's'ke poselennia Koshylivci– Oboz” (naukovi materialy). – Zalishchyky, 1998. – 67 p.
11. *Oliinyk V.* Trypil's'ka antropomorfna i zoomorfna plastyka Zalyshchanshchyny // Trypil's'ke poselennia Koshylivci – Oboz (naukovi materialy). – Zalishchyky, 1998. – 67 p.
12. *Oliinyk V.* Doslidzhennia pecher na Zalyshchanshchyni // Arkheologia Ternopil'shchyny. – Ternopil', 2003. – 276 p.
13. *Oliinyk V.* Skarbnycia pamiaty. – Zalishchyky, 2004. – 11 p.
14. *Oliinyk V., Myhailovskii Y.* Pshevors'ke pokhovannia poblyzu s. Shypivci na Ternopil'shchyni // Materialy i doslidzhennia z arkheologii Prykarpattia i Volyni. Vyp. 10. – L'viv, 2006. – 351 p.
15. *Oliinyk V., Rotar O.* Poselennia cherniakhivs'koi kultury bilia s. Lysychnyky // Starozhytnosti Verhniogo

Podnistrovja. – K., 2008. – 203 p.

16. *Oliinyk V.* Sviatynia nad Dnistrom. – Chernivci-Pechorna, 2009. – 31 p.

17. *Oliinyk V.* Doslidzhennia Pivdenno-Ternopil's'koi arkheologichnoi ekspedycji // Gomin vikiv. Vyp. 1. – Zalishchyky, 2010. – 74 p.

18. *Oliinyk V.* Kostel sviatogo Stanislava v Zalishchykah. – Chernivci, 2013. – 79 p.

19. *Sandberg-Mesner M.* Shliakhamy moei molodosti. – Chernivci, 2012. – 62 p.